

VISSERS IN HET VIZIER

DIY-LESPAKKET - 1E GRAAD SECUNDAIR ONDERWIJS

HANDLEIDING

Met dit pakket kan je als leerkracht zelfstandig je klasgroep rondleiden door het museum.

Sommigen vinden vissers een 'eigenaardig volkje'. Waarom? Vissers leven vaak wekenlang op hun schip, alleen met de rest van de bemanning en de weidse zee. We zien ze niet. Ze lijken wel ongrijpbaar.

Bij deze opdracht, die de leerlingen zelfstandig uitvoeren tijdens het bezoek aan het NAVIGO Visserijmuseum, proberen ze te achterhalen wie de visser is, met zijn gelaagdheid en dynamiek. Wat voelt en denkt hij? Hoe gedraagt hij zich? Wie wil hij zijn? Bij welke groepen hoort hij? Hoe anders is hij dan anderen? En hoe zien anderen hem?

Dat doen ze aan de hand van de levens van vijf vissers, waarbij het zwaartepunt bij elke visser op een ander thema of invalshoek ligt. Elk groepje neemt een visser / thema onder handen en tekent zijn leven uit op een mindmap. Je vindt de opdrachten voor de vijf thema's in de bijlage.

De leerlingen lopen vrij rond door het museum. Met een grondplan weten ze waar ze moeten zijn.

Deze handleiding bevat ook tips en inspiratie om het bezoek aan het museum voor te bereiden en het achteraf uit te breiden en/of af te sluiten. Aan elke activiteit zijn de relevante onderwijsdoelen gekoppeld.

Het lespakket bestaat daarmee uit drie delen:

- + tips om het bezoek voor te bereiden;
- + het bezoek aan het museum, met opdrachten op maat van de 1e graad secundair onderwijs;
- + tips om het bezoek in de klas af te ronden.

VOORBEREIDING

+ Kondig het bezoek aan.

+ Voer met de jongeren een kringgesprek en vertrek vanuit de volgende vragen: Wat houdt het werk van een visser in? Zouden ze zelf graag visser worden?

Het maakt niet uit of de antwoorden correct zijn of niet, maar geef aan dat de jongeren dat in het NAVIGO-museum zullen ontdekken.

+ Je kan de jongeren als voorproefje al enkele filmpjes van bewoners van het museum tonen. Je vindt ze via deze link: <https://www.navigomuseum.be/nl/een-kijkje-achter-de-schermen-van-de-navigo-aquaria>

+ Bespreek de do's & don'ts van een museumbezoek. De klas is waarschijnlijk niet alleen in de zalen. Ze moeten dus rekening houden met de andere bezoekers.

Grijp terug op eerdere museumbezoeken. Aan welke afspraken moesten de jongeren zich toen houden? Leg uit wat het NAVIGO Visserijmuseum verwacht.

Wat mag wel en wat niet in het museum?

+ Voor je opdracht moet je op verschillende plaatsen in het museum zijn. Ga rustig van de ene naar de andere zaal.

+ Kijk goed uit je doppen. Alles wat je ziet, kan belangrijk zijn.

+ Blijf altijd samen met je groepje. Ook een visser werkt altijd in een team.

+ Praat en overleg stil met elkaar.

+ De voelvissen bij de aquaria zijn er om aan te raken. De echte vissen niet. Die jaag je de daver op het lijf. Ook de voorwerpen mag je niet aanraken.

+ Verdeel de leerlingen in groepjes van maximaal drie à vier. Doe dat al vooraf. Zo kunnen ze in het museum meteen van start gaan. Hou bij de samenstelling van de groepjes rekening met de sterktes van de kinderen, zodat alle groepjes aan elkaar gewaagd zijn. Stimuleer de leerlingen om samen te werken en hun talenten volop in te zetten.

Er zijn vijf versies:

- + Arthur, één met de natuur (kennis en afhankelijkheid van de natuur)
- + Kamiel, avonturier met een passie (gevaar en veiligheid)
- + Henri, familieman (het gezinsleven van een visser)
- + Isidoor, mee met zijn tijd (technologie en techniek)
- + Roger, kunstenaar, canvas én model (kunst)

Hou bij de verdeling ook rekening met de interesses van je leerlingen. Telt je klas meer dan 20 leerlingen, dan moeten twee groepjes dezelfde opdracht uitvoeren. Dat betekent dat ze vaak samen op dezelfde plek in het museum aan het werk zullen zijn. Maan hen aan om elkaar niet te storen en te hinderen. Misschien kunnen ze eerst een ander deel van hun opdracht afwerken.

+ Stel de opdracht voor. Bepaal ook of de groepjes het leven van hun visser kort aan de anderen zullen voorstellen of niet en deel dat al mee. Dat kan in het museum zelf, op een door de leerlingen gekozen en voor hun visser relevante locatie, of achteraf op school.

+ Print per groepje een opdracht (A4) en een werkblad (A3) met de aanzet voor de mindmap af. Het museum voorziet een A3-klembord per groepje. Zorg er welvoor dat iedereen een pen en potlood meeneemt.

+ Print ook voor jezelf de opdrachten af en neem ze al eens door.

Onderwijsdoelen

A- + B-stroom

Nederlands – basisgeletterdheid

BG02.01 De leerling haalt bij het lezen en luisteren doelgericht het onderwerp en relevante informatie uit niet-fictionele teksten.

Sociaal-relatieve competenties

5.01 De leerlingen gaan respectvol en constructief met anderen in interactie rekening houden met elkaars grenzen.

MUSEUM

Het museum strekt zich uit over drie verdiepingen.

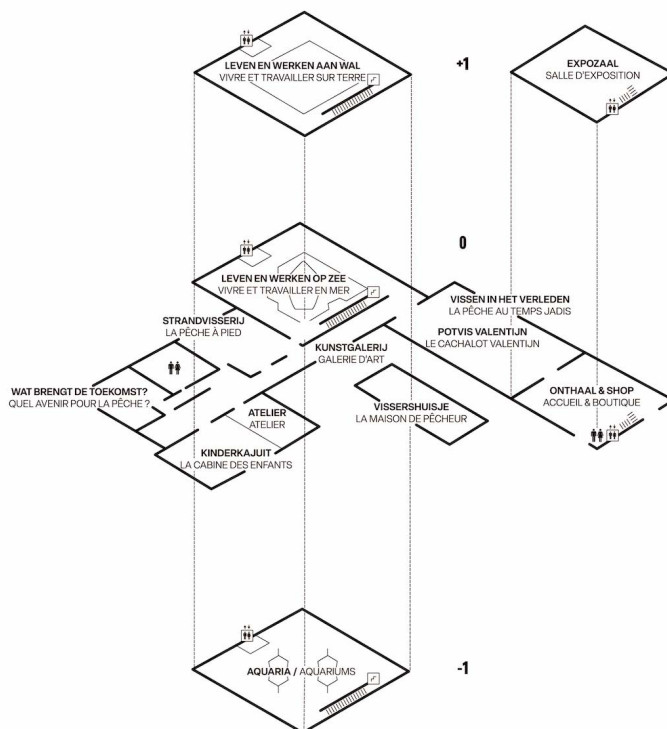
Via het **onthaal** kom je het museum binnen en verlaat je het ook weer.

De eerste zaal belicht **Potvis Valentijn** en de **geschiedenis van de visserij**.

In de volgende zaal, **Leven en werken op zee**, ontdek je rond een vissersschip wat vissers nodig hebben om te varen en te vissen.

De zaal erboven, **Leven en werken aan wal**, vertelt dan weer over de mensen die achterblijven op het land: hoe ze leven, de vis verkopen en wat de visserszonen op de visserijschool leren.

Bij de **Aquaria** (onder het schip) ontmoet je vissen en andere dieren uit de Noordzee.

Strandvisserij toont hoe de getijden het strand steeds weer veranderen en hoe de vissers er werken.

In **Wat brengt de toekomst?** bekijk je de 'schatten' van een strandjutter. De interviews over de uitdagingen voor de visserij zijn geschikt voor 12 +.

De **Kunstgalerij** brengt werken van kunstenaars over de zee en de vissers samen.

In de **Kinderkajuit** ervaren de kinderen zelf het werk van een visser: ze staan aan het roer van een schip, gooien het net uit, verkopen de gevangen vis in de winkel ...

Het **Vissershuisje met moes- en kruidentuin** bereik je via het onthaal. Je ontdekt er hoe vissersgezinnen zowat honderd jaar geleden leefden.

BEZOEK

+ In het NAVIGO-museum is plaats om de jassen en rugzakken van de jongeren veilig op te bergen.

Je krijgt er ook genoeg klemborden voor de groepjes.

+ Herhaal de do's & don'ts van het museumbezoek.

+ Laat de leerlingen hun groepje opzoeken en deel de opdrachten uit. Leg nog eens kort het opzet uit. Elk groepje onderzoekt vanuit een bepaalde invalshoek het leven van een visser. Wat maakt een visser tot een visser?

+ Verken eerst het museum even kort met de hele klas, zodat ze straks beter weten waar ze moeten zijn en hoe ze de informatie moeten zoeken. Laat de leerlingen op het museumplan in hun opdracht volgen waar ze zijn, zodat ze straks de relevante zalen terugvinden.

+ Loop door de eerste zaal (met het potvisskelet) en start die verkenning rechts in de zaal **Leven en werken op zee**.

+ Leg er uit **hoe de inhoud van het museum is opgebouwd**. Een witte tekst op een rode achtergrond, de **A-tekst**, leidt steeds een nieuw deel van de zaal in en geeft basisinformatie over die zone.

Die tekst is nodig om te begrijpen waarom de voorwerpen er staan. Zo gaat dit zaaldeel over de voorbereiding van de vissers: wat moeten zij doen voor ze aan boord gaan en waarvoor moeten ze zorgen?

De **C-tekstjes** bij de voorwerpen geven informatie over het voorwerp zelf en vullen dus de informatie van de A-tekst aan. Die tekstjes zijn te vinden via de cijfers bij de voorwerpen. Die van de grote vitrine met de kledij hangen links van de kast.

De informatie is soms ook aangevuld met **filmbeelden** of op **aanraakschermen**.

+ Wandel vervolgens verder door de zaal en duid de verschillende zones aan en welke info de leerlingen er kunnen vinden.

- + Hoe werd er op het **schip OD.1 Martha** gevestigd? (info op ponton)
- + Hoe bereiden de vissers zich voor op hun reis? (Het zeegat uit)
- + Hoe bepalen ze hun route (**navigeren**) en hoe **communiceren** ze met andere schepen en het vasteland, nu en vroeger? (Van vogelgekrijs tot gps)
- + Hoe **vissen** ze? (Altijd iets te doen)
- + Hoe verloopt het **dagelijks leven** aan boord? (Venten onder elkaar)
- + Hoe houden vissers zich **veilig** op de grillige zee? (Op zee slaapt de duivel nooit)
- + **(Actuele) feiten en cijfers**

+ Bekijk vervolgens ook kort de zaal boven: **Leven en werken aan wal**.

- + Hoe wordt de vis **verkocht**? (De reis naar je bord)
- + Hoe wordt de vis **verwerkt**? ("Voedt u met vis ... U blijft gezond en fris!")
- + Hoe runnen de **vrouwen** het huishouden? (Vissersvrouw, de kapitein aan wal)
- + Hoe **bereiden** de vissers zich **voor** op hun volgende reis? (Tussen wal en schip)
- + Waarom ontstonden er **visserijscholen**? En wat leerden de jongens er? (Jong geleerd is oud gedaan)

+ En toon de leerlingen waar ze de volgende zalen kunnen vinden en wat er te zien is.

Aquaria (beneden)

+ Welke **vissen** en andere **zeedieren** leven in de Noordzee? (Het grootste natuurgebied van België)

Strandvisserij (gelijkvloers)

+ Waarom werd er ook op het strand gevestigd? En welke rol spelen **eb en vloed**? (Vissen op het ritme van het getij)

+ Op welke **manieren** wordt er gevestigd op het strand? (Zeepaarden, Van kruipers tot hengelaars, Laat de zee het werk doen)

Wat brengt de toekomst? (gelijkvloers)

+ Met welke **uitdagingen** kampt de visserij? En hoe gaan de vissers ze aan? (Wat brengt de toekomst?)

+ Welke **schatten** vond jutter Aäron op het strand?

Kunstgalerij (gang)

+ Hoe stellen kunstenaars de **zee** en het **visserleven** voor?

+ Keer terug naar de eerste zaal (**Potvis Valentijn & Vissen in het verleden**). Die zaal is iets anders opgebouwd dan de andere en huisvest drie minitentoonstellingen:

+ **Skelet potvis Valentijn**: hoe de potvis werd klaargemaakt voor zijn verblijf in het museum is te zien op filmbeelden.

+ **Tijdljn**: wat veranderde er in de visserij vanaf de 10e eeuw tot nu? In 8 periodes.

De **scheepsmodellen** tonen de evolutie in de aandrijving. Meer info vinden de leerlingen in de **lades** onder de modellen.

+ **Hut IJslandvaart**: hoe leefden en werkten de vissers in de bittere kou bij IJsland?

+ Zet de leerlingen aan het werk. Ze mogen vrij door het museum lopen, maar blijven wel in hun groepje.

+ Wandel ondertussen door de zalen, om eventuele vragen te beantwoorden en de groepjes erop te wijzen hoeveel tijd ze nog hebben. Voorzie 1 à 1,5 uur voor de opdracht. Laat de groepjes melden als ze klaar zijn en laat hen dan vrij rondkijken tot iedereen de opdracht heeft afgewerkt.

+ Verzamel nadien de klemborden en berg ze weer op.

+ Bezoek buiten nog het Vissershuisje en het Erepark. Het Vissershuisje is te klein voor de hele klas. Splits de groep dus in tweeën en laat de groepen de moestuin en het huisje afwisselend bezoeken.

Vissershuisje (rond 1900)

Wie woonde er? Hoe was het huisje ingedeeld en ingericht? Wat groeide er in de moestuin?

Erepark

Waarom worden de op zee verongelukte vissers er geëerd?

Geraamde tijdsindeling

- 15' Verkenning + instructie
60 à 90' Opdracht

Onderwijsdoelen

A-stroom

Nederlands

- 02.03 *De leerlingen selecteren relevante informatie bij het lezen en beluisteren van teksten.*
- 02.05 *De leerlingen spreken en schrijven doelgericht.*
- 02.06 *De leerlingen drukken zich creatief uit met taal.*
- 02.07 *De leerlingen nemen doelgericht deel aan mondelinge en schriftelijke interactie.*
- 02.08 *De leerlingen zetten doelgericht strategieën in ter ondersteuning van informatieverwerking en communicatieve handelingen.*

Nederlands – basisgeletterdheid

- BG02.01 *De leerling haalt bij het lezen en luisteren doelgericht het onderwerp en relevante informatie uit niet-fictionele teksten.*
- BG02.02 *De leerling spreekt en schrijft doelgericht in eenvoudige communicatieve situaties.*
- BG02.03 *De leerling neemt doelgericht deel aan eenvoudige mondelinge en schriftelijke interactie.*

Sociaal-relatieve competenties

- 5.01 *De leerlingen gaan respectvol en constructief met anderen in interactie rekening houdend met elkaars grenzen.*

Wiskunde – natuurwetenschappen – technologie – STEM

- 06.37 *De leerlingen analyseren principes van de bouw en werking van technische systemen, hun deelsystemen, onderdelen en hun onderlinge samenhang in een energiesysteem en een informatieverwerkend systeem en in minstens 1 van de volgende systemen: een constructiesysteem, een transportsysteem en een biotechnisch systeem.*
- 06.44 *De leerlingen illustreren de wisselwerking tussen wetenschappen, technologie, wiskunde en de maatschappij aan de hand van maatschappelijke uitdagingen.*

Burgerschap

- 07.02 *De leerlingen reflecteren over het relationele, gelaagde en dynamische karakter van identiteit.*
- 07.03 *De leerlingen lichten toe hoe verschillende vormen van diversiteit verrijkend en uitdagend zijn voor het samenleven.*
- 07.04 *De leerlingen gaan geïnformeerd, beargumenteerd en constructief in dialoog over maatschappelijke thema's.*

Historisch bewustzijn

- 08.03 *De leerlingen vergelijken kenmerken van bestudeerde samenlevingen in eenzelfde periode en tussen periodes.*

Leercompetenties

- 13.01 *De leerlingen reflecteren over het eigen leerproces en sturen het doelgericht bij.*
- 13.04 *De leerlingen zoeken doelgericht informatie in diverse bronnen en verwerken die op een kritische en systematische manier.*

Cultureel bewustzijn

- 16.01 *De leerlingen beschrijven kunst- en cultuuruitingen vanuit eigen waarneming.*
- 16.02 *De leerlingen brengen kunst- en cultuuruitingen in verband met de context waarin ze voorkomen.*
- 16.03 *De leerlingen reflecteren over eigen beleving bij uiteenlopende kunst- en cultuuruitingen.*
- 16.04 *De leerlingen lichten toe hoe een kunstwerk vanuit vorm en inhoud betekenis geeft.*

B-stroom

Nederlands

- 02.03 *De leerlingen selecteren relevante informatie bij het lezen en beluisteren van teksten.*
- 02.04 *De leerlingen spreken en schrijven doelgericht in eenvoudige communicatieve situaties.*
- 02.05 *De leerlingen drukken zich creatief uit met taal.*
- 02.06 *De leerlingen nemen doelgericht deel aan eenvoudige mondelinge en schriftelijke interactie.*

Nederlands – basisgeletterdheid

- BG02.01 *De leerling haalt bij het lezen en luisteren doelgericht het onderwerp en relevante informatie uit niet-fictionele teksten.*
- BG02.02 *De leerling spreekt en schrijft doelgericht in eenvoudige communicatieve situaties.*
- BG02.03 *De leerling neemt doelgericht deel aan eenvoudige mondelinge en schriftelijke interactie.*

Sociaal-relatieve competenties

- 5.01 *De leerlingen gaan respectvol en constructief met anderen in interactie rekening houdend met elkaars grenzen.*

Wiskunde – natuurwetenschappen – technologie – STEM

- 06.22 *De leerlingen analyseren principes van de bouw en werking van technische systemen, hun deelsystemen, onderdelen en hun onderlinge samenhang in een energiesysteem en een informatieverwerkend systeem en in minstens 1 van de volgende systemen: een constructiesysteem, een transportsysteem en een biotechnisch systeem.*

Burgerschap

- 07.02 *De leerlingen reflecteren over het relationele, gelaagde en dynamische karakter van identiteit.*
- 07.03 *De leerlingen lichten toe hoe verschillende vormen van diversiteit verrijkend en uitdagend zijn voor het samenleven.*
- 07.04 *De leerlingen gaan geïnformeerd, beargumenteerd en constructief in dialoog over maatschappelijke thema's.*

Historisch bewustzijn

- 08.03 *De leerlingen leggen aan de hand van voorbeelden gelijkenissen en verschillen uit tussen heden en verleden.*

Leercompetenties

- 13.01 *De leerlingen reflecteren over het eigen leerproces en sturen het doelgericht bij.*
- 13.04 *De leerlingen zoeken doelgericht informatie in diverse bronnen en verwerken die op een kritische en systematische manier.*

Cultureel bewustzijn

- 16.01 *De leerlingen beschrijven kunst- en cultuuruitingen vanuit eigen waarneming.*
- 16.02 *De leerlingen brengen kunst- en cultuuruitingen in verband met de context waarin ze voorkomen.*
- 16.03 *De leerlingen reflecteren over eigen beleving bij uiteenlopende kunst- en cultuuruitingen.*
- 16.04 *De leerlingen lichten toe hoe een kunstwerk vanuit vorm en inhoud betekenis geeft.*

NAVERWERKING

Hieronder vind je enkele suggesties om het bezoek aan het NAVIGO Visserijmuseum aan te vullen, te verdiepen en af te ronden in de klas.

+ Presentatie

Laat elk groepje zijn mindmap en zijn visser voorstellen aan de rest van de klas met de volgende instructies:

- + Kies de belangrijkste punten en bouw er een helder verhaal mee op.
- + Kies een reporter die de klas, geholpen door een sidekick, door je verhaal loodst. Voeg wat spanning en humor toe.
- + Verwerk een interview met je visser en breng hem tot leven. Voeg eventueel een korte sketch toe, die het verhaal ondersteunt.
- + Belangrijk: zorg dat iedereen aan het woord komt.

Onderwijsdoelen

A-stroom

Nederlands

02.03 *De leerlingen selecteren relevante informatie bij het lezen en beluisteren van teksten.*

02.05 *De leerlingen spreken en schrijven doelgericht.*

02.06 *De leerlingen drukken zich creatief uit met taal.*

02.07 *De leerlingen nemen doelgericht deel aan mondelinge en schriftelijke interactie.*

02.08 *De leerlingen zetten doelgericht strategieën in ter ondersteuning van informatieverwerking en communicatieve handelingen.*

Nederlands – basisgeletterdheid

BG02.01 *De leerling haalt bij het lezen en luisteren doelgericht het onderwerp en relevante informatie uit niet-fictionele teksten.*

BG02.02 *De leerling spreekt en schrijft doelgericht in eenvoudige communicatieve situaties.*

BG02.03 *De leerling neemt doelgericht deel aan eenvoudige mondelinge en schriftelijke interactie.*

Sociaal-relatieve competenties

5.01 *De leerlingen gaan respectvol en constructief met anderen in interactie rekening houdend met elkaars grenzen.*

B-stroom

Nederlands

02.03 *De leerlingen selecteren relevante informatie bij het lezen en beluisteren van teksten.*

02.04 *De leerlingen spreken en schrijven doelgericht in eenvoudige communicatieve situaties.*

02.05 *De leerlingen drukken zich creatief uit met taal.*

02.06 *De leerlingen nemen doelgericht deel aan eenvoudige mondelinge en schriftelijke interactie.*

Nederlands – basisgeletterdheid

BG02.01 *De leerling haalt bij het lezen en luisteren doelgericht het onderwerp en relevante informatie uit niet-fictionele teksten.*

BG02.02 *De leerling spreekt en schrijft doelgericht in eenvoudige communicatieve situaties.*

BG02.03 *De leerling neemt doelgericht deel aan eenvoudige mondelinge en schriftelijke interactie.*

Sociaal-relatieve competenties

5.01 *De leerlingen gaan respectvol en constructief met anderen in interactie rekening houden met elkaars grenzen.*

+ Meer info

Laat elk groepje iets dieper op zijn onderwerp ingaan en ook die bevindingen voorstellen, via een geschreven (en geïllustreerde) tekst of een presentatie. Je vindt de opdrachten ook als aparte pdf's in de bijlage.

1 Arthur, één met de natuur

Arthur is afhankelijk van de zeenatuur, maar hij kan die zelf ook helpen beschermen.

Hoe? Zoek het uit.

- + <https://klimaatbrigade.be/themas/gevolgen-voor-mens-en-natuur> > Mosselen met friet in gevaar? > filmpje klimaatgetuige Willy Versluys
- + <https://www.onzenatuur.be/artikel/klimaatverandering-zorgt-voor-nieuwe-soorten-in-de-noordzee>
- + <https://www.msc.org/be/wat-doet-msc/msc-biedt-een-oplossing/wat-is-duurzaam-vissen>
- + <http://noordzee-schol-verhaal.msc.org>

2 Kamiel, avonturier met een passie

Verzamel tips om veilig te gaan varen.

- + <https://www.veiligwerkenopzee.nl> > 5 belangrijkste gevaren
- + <https://www.veiligwerkenopzee.nl/project/bewust-zijn-van-gevaren-op-zee-maakt-ons-veiliger/>
- + Brochure Veiligheid aan boord: <https://rootsteps-s3.ams3.cdn.digitaloceanspaces.com/VarenDoeJeSamen/downloads/veiligheid-aan-boord.pdf>

3 Henri, familieman

Ontdek meer over het leven van een vissersfamilie.

- + <https://kw.be/nieuws/media/televisie/familie-moeyaert-tevreden-over-een-jaar-op-zee-op-tv-wim-schetste-een-mooi-en-correct-beeld-van-het-vissersleven/>

Traditioneel zijn vissers en zeelui mannen. Maar moet dat zo? Of kunnen vrouwen en dochters ook in het vak stappen? Zoek het uit:

- + <https://focus-wtv.be/nieuws/meer-meisjes-kiezen-voor-een-opleiding-om-later-op-zee-te-werken>

4 Isidoor, mee met zijn tijd

Door de technische en technologische ontwikkelingen moeten de vissers zich ook steeds weer aanpassen. Wat leren vissers in spe tegenwoordig op de visserijschool?

Zoek ook de nieuwe termen op.

- + <https://www.maritiemonderwijs.be/opleidingsmogelijkheden>
- + <https://www.hln.be/oostende/deeltijdse-visserijopleiding-in-de-lift~acdc040a/>

Welke andere jobs kan je nog op zee uitoefenen? Wat houden ze in?

- + <https://www.areyouwaterproof.be>

5 Roger, kunstenaar, canvas én model

Enkele gidsen van NAVIGO Visserijmuseum vertellen wat een kunstwerk uit het museum voor hen betekent. Wat zien zij erin? Hoe zien zij de visser of vissersvrouw?

En hoe zie jij hem of haar? Zoek de gelijkenissen en de verschillen.

Gids Filip over 'De Oostendse visser' van James Ensor

<https://www.navigomuseum.be/nl/filip-nuytens>

Gids Patricia over het schilderij 'Moeder met kind' van Edgard Farasyn

<https://www.navigomuseum.be/nl/patricia-veris>

Gids Linda over de fotoreeks 'Engelen van de zee' van Stephan Vanfleteren

<https://www.navigomuseum.be/nl/linda-dhondt>

Waarom nemen vissers een tattoo? En welke? Spit het verder uit.

+ <https://www.vliz.be/testerep/nl/2024-02-de-zee-op-je-huid>

+ Visserstatoeages, te downloaden via:

<https://www.vliz.be/nl/imis?module=ref&refid=238835>

Onderwijsdoelen

A-stroom

Nederlands

02.03 *De leerlingen selecteren relevante informatie bij het lezen en beluisteren van teksten.*

02.05 *De leerlingen spreken en schrijven doelgericht.*

Nederlands – basisgeletterdheid

BG02.01 *De leerling haalt bij het lezen en luisteren doelgericht het onderwerp en relevante informatie uit niet-fictionele teksten.*

BG02.02 *De leerling spreekt en schrijft doelgericht in eenvoudige communicatieve situaties.*

Sociaal-relatieve competenties

5.01 *De leerlingen gaan respectvol en constructief met anderen in interactie rekening houdend met elkaars grenzen*

Burgerschap

07.04 *De leerlingen gaan geïnformeerd, beargumenteerd en constructief in dialoog over maatschappelijke thema's.*

Leercompetenties

13.01 *De leerlingen reflecteren over het eigen leerproces en sturen het doelgericht bij.*

13.04 *De leerlingen zoeken doelgericht informatie in diverse bronnen en verwerken die op een kritische en systematische manier.*

Cultureel bewustzijn

16.01 *De leerlingen beschrijven kunst- en cultuuruitingen vanuit eigen waarneming.*

16.02 *De leerlingen brengen kunst- en cultuuruitingen in verband met de context waarin ze voorkomen.*

16.03 *De leerlingen reflecteren over eigen beleving bij uiteenlopende kunst- en cultuuruitingen.*

16.04 *De leerlingen lichten toe hoe een kunstwerk vanuit vorm en inhoud betekenis geeft.*

B-stroom

Nederlands

02.03 *De leerlingen selecteren relevante informatie bij het lezen en beluisteren van teksten.*

02.04 *De leerlingen spreken en schrijven doelgericht in eenvoudige communicatieve situaties.*

02.05 *De leerlingen drukken zich creatief uit met taal.*

02.06 *De leerlingen nemen doelgericht deel aan eenvoudige mondelinge en schriftelijke interactie.*

Nederlands – basisgeletterdheid

BG02.01 *De leerling haalt bij het lezen en luisteren doelgericht het onderwerp en relevante informatie uit niet-fictionele teksten.*

BG02.02 *De leerling spreekt en schrijft doelgericht in eenvoudige communicatieve situaties.*

Sociaal-relatieve competenties

5.01 *De leerlingen gaan respectvol en constructief met anderen in interactie rekening houdend met elkaars grenzen*

Burgerschap

07.04 *De leerlingen gaan geïnformeerd, beargumenteerd en constructief in dialoog over maatschappelijke thema's.*

Leercompetenties

13.01 *De leerlingen reflecteren over het eigen leerproces en sturen het doelgericht bij.*

13.04 *De leerlingen zoeken doelgericht informatie in diverse bronnen en verwerken die op een kritische en systematische manier.*

Cultureel bewustzijn

16.01 *De leerlingen beschrijven kunst- en cultuuruitingen vanuit eigen waarneming.*

16.02 *De leerlingen brengen kunst- en cultuuruitingen in verband met de context waarin ze voorkomen.*

16.03 *De leerlingen reflecteren over eigen beleving bij uiteenlopende kunst- en cultuuruitingen.*

16.04 *De leerlingen lichten toe hoe een kunstwerk vanuit vorm en inhoud betekenis geeft.*